

แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากร
ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
A Concept of Distributive Justice in the View of
Theravada Buddhist Philosophy

พระมหาวิเชียร สุธีโร

Phramaha Wichian Sudhiro

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: phramahawichian29@gmail.com

Received December 4, 2024; Revised December 28, 2024; Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของเสรีนิยม และสังคมนิยม ศึกษาแนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท และวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในเชิงวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทส่วนใหญ่เหมือนกับแนวคิดเสรีนิยมมากกว่าแนวคิดสังคมนิยม แต่มีแนวคิดบางส่วนของพุทธปรัชญาเถรวาทที่แตกต่างจากแนวคิดทั้งสอง กล่าวคือ พุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญแก่การที่รัฐควรจะให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพและได้รับผลตอบแทนตามความสามารถของเขาและด้วยวิธีการที่ชอบธรรม ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดเสรีนิยมและเป็นจุดอ่อนของแนวคิดสังคมนิยม ในขณะเดียวกัน พุทธปรัชญาเถรวาทก็ให้ความสำคัญแก่การที่รัฐควรจะรับประกันการที่พลเมืองจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเมื่อประสบกับความยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนที่คล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยมและเป็นจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยม ดังนั้น แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นแนวคิดที่ควรจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยม เพราะเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่คนทุกกลุ่มและมุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความยุติธรรม; การแบ่งปัน; ทรัพยากร

Abstract

This research article has three objectives: 1) to study the concept of distributive justice of liberalism and socialism, 2) to study the concept of distributive justice in the view of Theravada Buddhist philosophy, and 3) to critically analyze the

concept of distributive justice in the view of Theravada Buddhist philosophy. This research employed the qualitative research methodology done by critically studying documents, texts and related research works. From the study of the objective, it considerably showed that most of the idea on the just distribution of resources endorsed by Theravada Buddhist philosophy share the sameness with liberalism more than socialism. However, there are some ideas held by Theravada Buddhist philosophy vary from both, liberalism and socialism, to wit, Theravada Buddhist philosophy lays great emphasis on the freedom the state grants to the citizen in working for living life in accordance with their ability and righteous ways of doing which are somehow accorded with liberalism but becoming the weak point to socialism. In the same way, Theravada Buddhist philosophy significantly focusses on that thing where the basic requisites of citizen will be guaranteed while facing with poorness till meeting self-reliance and this is similar to what is supported by socialism but becoming the weak point to liberalism. Therefore, according to Theravada Buddhist philosophical viewpoint, the idea on the just distribution of resources should become the alternative way considered as the better than socialist and liberalist ideas due to providing the fairness to all concerned where sustainable development could be actualized accordingly.

Keywords: Justice; Distribution; Resources

บทนำ

สังคมการเมืองของประเทศประกอบด้วยพลเมืองที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน เช่น ความแตกต่างกันทางด้านร่างกายและสติปัญญา และความแตกต่างกันทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น กล่าวเฉพาะความแตกต่างกันทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจของพลเมือง เราจะเห็นได้ว่าพลเมืองแต่ละประเทศจะมีฐานะทางเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) คนยากจน 2) คนชั้นกลาง และ 3) คนรวย ความแตกต่างกันทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจนี้ก็คือความแตกต่างกันในเรื่องของการครอบครองเป็นเจ้าของทรัพยากร คนรายนั้นมีทรัพยากรเพื่อการบริโภคอุปโภคมากที่สุด คนชั้นกลางก็มีทรัพยากรเพื่อการบริโภคอุปโภคปานกลาง ส่วนคนยากจนก็มีทรัพยากรเพื่อการบริโภคอุปโภคน้อย ขาดแคลน หรือไม่มีใช้สอยเลย แต่คนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นคนรวย คนชั้นกลาง และคนยากจนล้วนเป็นพลเมืองของรัฐเหมือนกัน การเป็นพลเมืองของรัฐย่อมจะหมายความว่ารัฐจะต้องดูแลพลเมืองให้มีความปลอดภัยและมีความเป็นอยู่ที่ดี เพราะมนุษย์ทุกคนละทิ้งภาวะธรรมชาติแล้วมาอยู่รวมกันเป็นสังคมการเมืองที่มีรัฐบาลและกฎหมายคอยปกป้องคุ้มครองก็เนื่องจากการชีวิตที่มีความปลอดภัยและมีความสุข (สมภาร พรหมทา, 2539) ถามว่าชีวิตของคนยากจนเป็นชีวิตที่มีความปลอดภัยและมีความสุขหรือไม่ จากประสบการณ์เราย่อมจะเห็นได้ว่าชีวิตของคนยากจนเป็นชีวิตที่ไม่มีความปลอดภัยและไม่มีความสุข เนื่องจากคนยากจนขาดแคลนทรัพยากรอันเป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ถามต่อไปอีกว่าการที่รัฐปล่อยให้คนบางคนมีทรัพยากรมากมายจน

กลายเป็นมหาเศรษฐีและบางคนมีทรัพยากรน้อยจนกลายเป็นคนยากจนไร้ทรัพยากรเป็นการปฏิบัติที่ยุติธรรมแก่คนทุกกลุ่มหรือไม่ และถ้าเรามองว่าการที่รัฐปล่อยให้คนยากจนไร้ทรัพยากรในสังคมนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ยุติธรรม เราจะมีระบบการแบ่งปันทรัพยากรในรัฐอย่างไรให้มีความยุติธรรม นั่นจึงเป็นที่มาของประเด็นปัญหาวิจัยว่า รัฐควรจะแบ่งปันทรัพยากรอย่างไรจึงจะเป็นการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม

ในประเด็นปัญหานี้ มีนักคิดทางปรัชญาสังคมและการเมืองได้ให้คำตอบไว้ คำตอบหลักๆ ของนักคิดทางปรัชญาเหล่านั้นมีความแตกต่างหลากหลาย แต่ก็สามารถประมวลสรุปได้เป็น 2 แนวคิดสำคัญ คือ 1) แนวคิดเสรีนิยม และ 2) แนวคิดสังคมนิยม (Somporn Promta, 2020) แนวคิดเสรีนิยมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นอันดับแรก (Michael Freeden, 2563) เมื่อเป็นเช่นนี้ แนวคิดเสรีนิยมจึงมองว่าในการแบ่งปันทรัพยากรภายในรัฐนั้น รัฐต้องแบ่งปันทรัพยากรโดยให้สอดคล้องกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือไม่ขัดแย้งกับสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เพราะพลเมืองมีสิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติ รัฐมีหน้าที่ปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองทุกคนไม่ให้ถูกละเมิด (สมฤดี วิศทเวทย์, 2526) นั่นคือ รัฐต้องปล่อยให้พลเมืองประกอบอาชีพการงานธุรกิจการค้าได้อย่างอิสระตามความสามารถของแต่ละบุคคล トラบเท่าที่การประกอบอาชีพนั้นไม่ได้ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รัฐต้องไม่เข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพลเมืองหรือแทรกแซงให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น (บัตเลอร์, เอมอนน์, 2558) เมื่อรัฐปล่อยให้พลเมืองประกอบอาชีพได้อย่างอิสระเช่นนี้ ก็ย่อมจะมีบางคนหาเงินเก่งมาก บางคนหาเงินเก่งปานกลาง และบางคนหาเงินไม่เก่ง คนที่หาเงินเก่งก็กลายเป็นคนรวย คนที่หาเงินเก่งปานกลางก็กลายเป็นคนชั้นกลาง ส่วนคนที่หาเงินไม่เก่งก็กลายเป็นคนยากจน แนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิม (classical liberalism) มองว่าการช่วยเหลือคนยากจนเป็นเรื่องการกุศลหรือสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของพลเมืองในการที่จะช่วยเหลือกันตามความสมัครใจ ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของรัฐ รัฐมีหน้าที่ปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองจากการถูกละเมิดเท่านั้น หากคนยากจนอยากจะมีกินมีใช้ก็ต้องขยันประกอบอาชีพการงานพึ่งพาตนเอง (สมภาร พรหมทา, 2539) อัดัม สมิธ นักปรัชญาเสรีนิยมดั้งเดิม และนักเศรษฐศาสตร์การเมืองเชื่อว่าระบบเศรษฐกิจเช่นนี้จะทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตและทุกคนก็จะได้รับประโยชน์สุข (Smith, Adam, 2003)

ส่วนแนวคิดสังคมนิยมมีแนวคิดว่าพลเมืองทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกคนก็ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามความสามารถ แนวคิดสังคมนิยมจึงไม่ได้มองว่าสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นคุณค่าทางการเมืองที่สำคัญที่สุด (สมภาร พรหมทา, 2539) แต่มองว่าความเสมอภาคและความยุติธรรมในทางโอกาสและผลประโยชน์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด (Jeppe Von Platz, 2020) นั่นคือสังคมนิยมมองว่าพลเมืองทุกคนควรจะมีอิสรภาพทางวัตถุอย่างเท่าเทียมกัน หรือมีความเสมอภาคกันในโอกาสและผลประโยชน์ และเพื่อให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันนั้น สังคมนิยมจึงเสนอให้ทำการปฏิวัติแล้วยกเลิกสิทธิในการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตของพลเมือง และให้ปัจจัยการผลิตทั้งหมดมาเป็นของรัฐ รัฐเป็นผู้ควบคุมการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ พลเมืองทำงานให้กับรัฐตามความสามารถของตน จากนั้นรัฐจะแบ่งปันทรัพยากรคือรายได้และผลประโยชน์ให้ตามความต้องการที่จำเป็นของแต่ละบุคคล (Karl Marx & Frederick Engels, 2017) ดังที่คาร์ล มาร์กซ์กล่าวถึงหลักความจำเป็นที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากรไว้ว่า “จากแต่ละคนตาม

ความสามารถของเขา แก่แต่ละคนตามความต้องการที่จำเป็นของเขา” (Marx, Karl, 1970, vol. 1/321) นั่นคือรัฐจะให้พลเมืองทำการผลิตในโรงงานของรัฐตามความสามารถหรือตามความถนัดของแต่ละบุคคล จากนั้นรัฐจะแบ่งปันรายได้และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการผลิตนั้นแก่แต่ละบุคคลตามความต้องการที่จำเป็น มาร์กซ์เชื่อว่าด้วยการทำเช่นนี้จะทำให้ทุกคนมีอิสรภาพทางวัตถุที่แท้จริงและทุกคนจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในโอกาสและผลประโยชน์ (Jeppe Von Platz, 2020)

จากแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมองว่าแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมในเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรยังมีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข กล่าวคือ แนวคิดเสรีนิยมให้ความสำคัญแก่มนุษย์ในด้านสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไปจนละเลยสถานะของมนุษย์ในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน เสรีนิยมเสนอให้การช่วยเหลือคนยากจนเป็นเรื่องการกุศลหรือสิทธิเสรีภาพของพลเมืองแต่ละคนที่จะช่วยเหลือกันตามความสมัครใจ รัฐมีหน้าที่ปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองจากการถูกละเมิด รัฐไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเข้าไปช่วยเหลือโดยการเอาเงินภาษีที่เก็บจากคนรวยไปช่วยเหลือคนยากจน รัฐทำได้เพียงการประกาศเชิญชวนให้พลเมืองคนอื่นในสังคมมาบริจาคช่วยเหลือ (สมภาร พรหมทา, 2539) คำถามก็คือว่าหากรัฐประกาศเชิญชวนไปแล้วแต่ไม่มีพลเมืองคนใดมาช่วยเหลือ รัฐจะอย่างไร รัฐจะปล่อยให้เขาอดอยากตายกระนั้นหรือ ถ้ารัฐทำเช่นนั้น ก็จะกลายเป็นรัฐที่ไร้หัวใจ นี่คือจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมหรือแนวคิดเสรีนิยมฝ่ายขวา (right liberalism) ในขณะที่แนวคิดสังคมนิยมเน้นรับประกันการที่พลเมืองทุกคนจะไม่อดอยากหิวโหย เพราะทุกคนจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน แต่การที่ทุกคนจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานอย่างเสมอภาคกันนั้นก็ต้องแลกมาด้วยการไม่ให้สิทธิเสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพได้อย่างอิสระเสรี เพราะรัฐจะเป็นผู้ควบคุมการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเอง (คาร์ล มาร์กซ, เฟรเดอริค เองเงิลส์, 2510) โดยให้พลเมืองทำการผลิตร่วมกันกับรัฐแล้วรัฐก็จะแบ่งปันทรัพยากรคือรายได้และผลประโยชน์ให้ตามความจำเป็นของแต่ละคน คนที่มีความจำเป็นในชีวิตมากก็จะได้รับการแบ่งปันทรัพยากรให้มากกว่าคนที่มีความจำเป็นน้อย แต่ทุกคนก็จะมีอิสรภาพทางวัตถุที่แท้จริงอย่างเท่าเทียมกัน จะอย่างไรก็ตาม แนวคิดสังคมนิยมก็มีจุดอ่อนในเรื่องของการจำกัดสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในด้านการประกอบอาชีพ และไม่ให้สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต ดังนั้น แนวคิดสังคมนิยมและแนวคิดเสรีนิยมในเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมจึงยังมีจุดบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงในเชิงทฤษฎี

ข้อบกพร่องของแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมดังกล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำเอาแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปรับปรุงแนวคิดทั้งสองสำนักได้ หรือสามารถนำเอาแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทมาตีความเพื่อให้คำตอบเกี่ยวกับปัญหาเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมได้ พุทธปรัชญาเถรวาทอาจไม่ได้กล่าวถึงการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมในสังคมการเมืองไว้โดยตรง แต่พุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสัจธรรมของโลกและชีวิต และแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมที่มนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เกี่ยวกับเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมได้ ดังนั้น ในบทความวิจัยนี้จะนำเสนอแนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท โดยจะแสดงให้เห็นว่าแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นแนวคิดที่ควรจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าแนวคิดเสรีนิยมและแนวคิดสังคมนิยมในเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรของเสรีนิยม และสังคมนิยม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของเสรีนิยมและสังคมนิยม
2. รวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท
3. วิเคราะห์เชิงวิพากษ์แนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทโดยเทียบเคียงกับทัศนะของเสรีนิยมและสังคมนิยม เพื่อหาข้อเสนอมุมมองที่ควรจะเป็นในเรื่องแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากร
4. สรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอแนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทตามลำดับ

ผลการศึกษา

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมตามแนวคิดของเสรีนิยม คือ การแบ่งปันทรัพยากรตามสิทธิ เสรีภาพ และความสามารถของปัจเจกบุคคลผ่านกลไกตลาดเสรี นั่นคือแนวคิดเสรีนิยมแบ่งปันทรัพยากรโดยรัฐให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพอย่างอิสระตามความสามารถของตน ภายใต้ขอบเขตของการประกอบอาชีพที่ไม่เป็นอันตรายแก่ผู้อื่น หรือไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น แนวคิดเสรีนิยมปล่อยให้กลไกตลาดคืออุปสงค์และอุปทานของพลเมืองเป็นเครื่องมือในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม (Jeppe Von Platz, 2020) กลไกตลาดเสรีนี้เป็นเหมือน “มือที่มองไม่เห็น” ตามแนวคิดของอดัม สมิธ ที่ช่วยจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรแก่พลเมืองทุกคนอย่างยุติธรรม (Smith, Adam, 2003) สำหรับเสรีนิยม รัฐควรปล่อยให้กลไกตลาดเสรีนี้ทำงานไปโดยไม่เข้าไปแทรกแซง หรือเข้าไปแทรกแซงให้น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็น รัฐเปรียบเหมือนกับการจัดการในการแข่งขันฟุตบอล รัฐมีหน้าที่ปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองทุกคนจากการถูกละเมิด เมื่อใดก็ตามที่มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของกันและกัน เมื่อนั้นก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปจัดการผ่านทางการใช้กฎหมายเพื่อการลงโทษ แต่เมื่อใดที่ไม่มีการทำผิดกฎหมายและไม่มีการผูกขาดทางการค้า รัฐก็ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพลเมือง (บัตเลอร์, เอมอนน์, 2558) แต่ควรปล่อยให้พลเมืองประกอบอาชีพตามความสมัครใจและความถนัดของของตน อดัม สมิธ เชื่อว่าด้วย

การปล่อยให้พลเมืองประกอบอาชีพอย่างเสรีเช่นนี้จะทำให้พลเมืองแต่ละคนได้รับประโยชน์ส่วนตน และสังคมโดยรวมก็จะได้รับประโยชน์โดยอัตโนมัติ (ซิมอน เฟาท์ และคณะ, 2558)

เมื่อแนวคิดเสรีนิยมให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาทรัพยากรตามความสามารถของตนโดยไม่เป็นอันตรายแก่ผู้อื่นเช่นนี้ ทรัพยากรที่เขาแสวงหามาได้โดยชอบธรรมคือไม่ผิดกฎหมาย เขาก็คงจะมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น รวมทั้งมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่เป็นเครื่องมือการผลิต เช่น ที่ดิน โรงงาน เป็นต้น เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพหรือการผลิต (Jeppe Von Platz, 2020) แนวคิดเสรีนิยมเห็นว่า ในการประกอบอาชีพตามความสามารถนั้น คนที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพมากกว่าคนอื่น เขาก็ควรจะมียกย่องได้รับทรัพยากรคือรายได้ และผลประโยชน์มากกว่าคนอื่น เพราะเขาได้ผลิตสินค้าหรือบริการที่มีคุณค่าและประโยชน์มากกว่า คนที่มีความสามารถน้อยกว่า เขาก็ควรได้รับทรัพยากรมากกว่าคนที่มีความสามารถน้อยกว่า การที่คนที่มีความสามารถมากกว่าได้รับทรัพยากรมากกว่าคนที่มีความสามารถน้อยกว่าเช่นนี้ แนวคิดเสรีนิยมถือว่าเป็นความยุติธรรม (สมภาร พรหมทา, 2539)

เป้าหมายของการแบ่งปันทรัพยากรในแนวคิดเสรีนิยมคือเพื่อให้พลเมืองได้รับผลกำไรหรืออิสรภาพทางวัตถุ (Jeppe Von Platz, 2020) นั่นคือ การที่พลเมืองประกอบอาชีพการงานธุรกิจก็เพราะต้องการผลกำไรหรืออิสรภาพทางวัตถุ ซึ่งเป็นประโยชน์ส่วนบุคคล คนที่มีความสามารถมากในการประกอบอาชีพ ก็จะได้รับผลกำไรหรือมีอิสรภาพทางวัตถุมากกว่าคนที่มีความสามารถน้อยกว่า การแบ่งปันทรัพยากรตามแนวคิดเสรีนิยมจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่ทำให้เกิดคนยากจน (Somparn Promta, 2518) จะอย่างไรก็ตาม แนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมก็มองว่ามันเป็นสิ่งที่ยุติธรรมแล้วที่คนที่มีความสามารถมากกว่าจะเป็นคนรวย และคนที่มีความสามารถน้อยกว่าจะเป็นคนยากจน ดังนั้นแนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมจึงยอมรับการมีคนยากจนในสังคมได้ (สมภาร พรหมทา, 2539) แนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมมองว่าการช่วยเหลือคนยากจนเป็นเรื่องการกุศลหรือสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของรัฐ รัฐไม่มีสิทธินำเงินภาษีที่เก็บจากคนรวยและคนชั้นกลางไปช่วยเหลือคนยากจนได้ (สมภาร พรหมทา, 2539) เพราะจะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมแก่คนรวยและคนชั้นกลาง หากรัฐบาลอยากช่วยเหลือคนยากจนก็ทำได้โดยการออกประกาศเชิญชวนพลเมืองให้มาบริจาคช่วยเหลือตามความสมัครใจและให้พลเมืองช่วยเหลือกันเอง รัฐมีหน้าที่เพียงปกป้องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองจากการถูกละเมิด (สมภาร พรหมทา, 2539) และจัดสร้างสาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของพลเมืองให้เป็นไปโดยสะดวกสบาย (บัดเลอร์, เอมอนน์, 2558)

ส่วนการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมตามแนวคิดสังคมนิยม คือ การแบ่งปันทรัพยากรตามหลักความจำเป็นของปัจเจกบุคคลผ่านกลไกของรัฐ (Karl Marx & Frederick Engels, 2017) กล่าวคือ ในแนวคิดสังคมนิยมนี้รัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน โรงงาน อุตสาหกรรม เครื่องจักร เป็นต้น รัฐไม่อนุญาตให้ปัจเจกบุคคลมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตได้ เพราะการอนุญาตให้สิทธิดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น (Jeppe Von Platz, 2020) แนวคิดสังคมนิยมต้องการที่จะสลายความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น สร้างสังคมไร้ชนชั้น และทำให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันทางโอกาสและผลประโยชน์ การที่จะไปสู่เป้าหมายคือสังคมอุดมคติดังกล่าวนี้ แนวคิดสังคมนิยมเสนอให้ชนชั้นกรรมาชีพทำการปฏิวัติแล้วยึด

เอาทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตทั้งหมดจากพวกนายทุนมาเป็นของรัฐหรือกรรมสิทธิ์รวมที่ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ (Karl Marx & Frederick Engels, 2017)

เมื่อทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิตทั้งหมดตกเป็นสมบัติของรัฐแล้ว รัฐจะเป็นผู้ควบคุมการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเอง โดยกำหนดให้พลเมืองทุกคนทำงานหรือทำการผลิตร่วมกันตามความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคลในโรงงานหรืออุตสาหกรรมที่รัฐเป็นเจ้าของกิจการ เมื่อทุกคนร่วมกันผลิตสินค้าและบริการแล้ว จากนั้นรัฐจะเป็นผู้จัดสรรแบ่งปันทรัพยากรคือรายได้และผลประโยชน์แก่พลเมืองแต่ละคนตามความต้องการที่จำเป็นของแต่ละบุคคล ดังนั้นแนวคิดสังคมนิยมจึงถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรตามหลักความจำเป็นของพลเมืองโดยการควบคุมของรัฐจัดเป็นการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม (Jeppe Von Platz, 2020)

การประกอบอาชีพหรือการผลิตในแนวคิดสังคมนิยมนั้นไม่ใช่การแข่งขันทางธุรกิจ การผลิตคือกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของตนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป้าหมายของการผลิตไม่ใช่เพื่อผลกำไรของแต่ละบุคคลแบบแนวคิดเสรีนิยม แต่ผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของทุกคนในสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ทุกคนมีความเสมอภาคกันทางโอกาสและผลประโยชน์ และทุกคนมีอิสรภาพทางวัตถุที่แท้จริง (Karl Marx, 1976)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาท คือ การแบ่งปันทรัพยากรตามหลักว่าด้วยความเป็นธรรม กล่าวคือ รัฐให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพด้วยความสามารถโดยชอบธรรม นั่นคือ พลเมืองทุกคนจะต้องประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาทรัพยากรมาบริโภคใช้สอยด้วยแรงงาน ความสามารถ และสติปัญญาของตนโดยวิธีการที่ชอบธรรม ไม่แสวงหาทรัพยากรโดยการเบียดเบียนข่มเหงผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเสียหาย เมื่อแสวงหาทรัพยากรมาได้ตามความสามารถโดยชอบธรรมเช่นนี้ ก็ย่อมจะมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564)

พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าพลเมืองมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรได้ เพราะถ้าเขาได้ใช้แรงงานและความสามารถของตนในการแสวงหาทรัพยากรได้มาโดยชอบธรรม เขาก็ย่อมจะมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้น การมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรหมายความว่าเขาเท่านั้นที่มีสิทธิในการบริโภคใช้สอย แจกจ่ายแบ่งปัน และสามารถถ่ายโอนสิทธิในการเป็นเจ้าของให้แก่ผู้อื่นได้ คนอื่นจะมาบริโภคใช้สอยทรัพยากรนั้นไม่ได้ถ้าหากเขาไม่อนุญาต ถ้าเขาไม่อนุญาตแล้วเราไปใช้สอย ก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของเขา การละเมิดสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพยากรของผู้อื่นเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย (สมภาร พรหมทา, 2560)

จะอย่างไรก็ตาม พุทธปรัชญาเถรวาทก็เห็นว่าทรัพยากรบางอย่างควรถูกจำกัดสิทธิไม่ให้ครอบครองในปริมาณที่มากเกินไปจนทำให้สังคมเดือดร้อน เราอาจแบ่งทรัพยากรทางวัตถุออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ทรัพยากรที่ธรรมชาติสร้าง มนุษย์ไม่ได้สร้าง และมีอยู่อย่างจำกัด เช่น ที่ดินเป็นต้น และ 2) ทรัพยากรที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้และมีอยู่อย่างไม่จำกัด เช่น ผลผลิตทางการเกษตร ต้นไม้ อาคารบ้านเรือน โรงงาน เครื่องจักร ปัจจัย 4 เป็นต้น (Somporn Promta, 2018) ทรัพยากรประเภทแรกนั้นพุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่ารัฐควรจำกัดปริมาณการให้สิทธิแก่พลเมืองในการเป็นเจ้าของ เพราะทรัพยากรประเภทนี้มีอยู่อย่างจำกัด มนุษย์ไม่ได้สร้างเอง และสร้างขึ้นเพิ่มเติมไม่ได้ (Somporn Promta, 2017) ถ้ารัฐอนุญาตให้พลเมืองมีสิทธิในการเป็นเจ้าของได้อย่างไม่จำกัด

ปริมาณการครอบครอง ก็จะทำให้คนรวยที่มีเงินมหาศาลใช้เงินไปซื้อமாகักตุนเพื่อการเก็งกำไร ซึ่งทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อนอันเกิดจากการขาดแคลนทรัพยากรที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและใช้ประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดแย้งกับหลักการทางสายกลางของพุทธปรัชญาเถรวาท ที่ถือว่าการดำเนินการใดๆ จะต้องไม่สุดโต่งเกินไป (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) แต่ทรัพยากรประเภทที่สองที่มนุษย์สามารถสร้างเองและสร้างเพิ่มขึ้นได้นั้นพุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้จำกัดสิทธิในการเป็นเจ้าของถ้าหากเขาได้รับทรัพยากรนั้นมาโดยชอบธรรมคือไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย (Somparn Promta, 2017)

พุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับว่าในการประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาทรัพยากรมาบริโภคใช้สอยนั้น บุคคลที่มีความสามารถในการประกอบอาชีพมากกว่าคนอื่น ก็ควรจะได้รับทรัพยากรมากกว่าคนอื่นตามสัดส่วน ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งกรรมที่ว่า “คนทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี คนทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 27 ข้อที่ 144 หน้า 103, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นั่นคือคนที่สามารถผลิตสินค้าและบริการได้คุณภาพหรือประโยชน์มากกว่าคนอื่น ก็ควรจะได้รับผลตอบแทนหรือรายได้มากกว่าคนที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพหรือประโยชน์น้อยกว่า ดังนั้น ในการประกอบอาชีพเพื่อแสวงหาทรัพยากรนั้น จึงเป็นความยุติธรรมแล้วที่คนมีความสามารถมากกว่าจะได้รับทรัพยากรตอบแทนมากกว่าคนที่มีความสามารถน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งกรรมของพุทธปรัชญาเถรวาท

จะอย่างไรก็ตาม พุทธปรัชญาเถรวาทตระหนักว่าการให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพตามความสามารถโดยชอบธรรมนั้นจะนำไปสู่ความแตกต่างกันด้านฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม พุทธปรัชญาเถรวาทไม่ได้ห้ามการเป็นคนรวยที่มีทรัพยากรมาก หากว่าการเป็นคนรวยที่มีทรัพยากรมากนั้นได้มาโดยความชอบธรรมคือไม่ผิดศีลธรรมและกฎหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) แต่การเป็นคนยากจนนั้นพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าเป็นปัญหาของรัฐที่ผู้ปกครองควรแก้ไขให้หมดไป เพราะถ้าผู้ปกครองไม่แก้ไขปัญหาคความยากจนที่เกิดขึ้นภายในรัฐและปล่อยให้พลเมืองอดอยากหิวโหยโดยไม่แบ่งปันทรัพยากรให้ จะทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและการผิดศีลธรรมขึ้นในสังคม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในจกกวตติสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 80-110 หน้า 59-82, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น พุทธปรัชญาเถรวาทจึงถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรช่วยเหลือคนยากจนนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐที่ผู้ปกครองจะต้องจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรช่วยเหลือให้ได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน

พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าทรัพยากรไม่ใช่เป้าหมาย แต่ทรัพยากรเป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีและมีความสุขในโลกนี้ (ทิฐฐธัมมิกัตถะ) และเป็นเครื่องมือในการสร้างกรรมดีเพื่อประโยชน์สุขในโลกหน้า (สัมปรายิกัตถะ) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) กล่าวคือเราแสวงหาทรัพยากรเพื่อนำมาเลี้ยงตนให้อิ่มหนำ แจกจ่ายแบ่งปันแก่คนที่รัก ใช้ทำกรรมดี และบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) โดยไม่ควรยึดติดหลงไหลในทรัพยากร เพราะทรัพยากรเป็นเพียงเครื่องมือ ไม่ใช่เป้าหมาย เป้าหมายของชีวิตคือการดับทุกข์และพบสุขที่สมบูรณ์ ทรัพยากรเป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงความดับทุกข์และพบสุขที่สมบูรณ์นั้น ดังนั้น พุทธปรัชญาเถรวาทจึงมองว่าโลกนี้เป็นเหมือนกับโรงแรมที่มนุษย์มาใช้สอย

แบ่งปัน และใช้ทำกรรมดี (Somporn Promta, 2517) แล้วก็จากโรงแรมคือโลกนี้ไปเพื่อไปสู่ชีวิตใหม่ที่ดีกว่าจนกว่าจะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทส่วนใหญ่เหมือนกันกับแนวคิดเสรีนิยมมากกว่าแนวคิดสังคมนิยม แต่มีแนวคิดบางส่วนของพุทธปรัชญาเถรวาทที่แตกต่างจากแนวคิดทั้งสอง กล่าวคือ พุทธปรัชญาเถรวาท ถือว่ารัฐควรให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพตามความสามารถของตนตราบเท่าที่การประกอบอาชีพนั้นไม่ได้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และพลเมืองควรได้รับผลตอบแทนตามความสามารถของเขา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) ซึ่งคล้ายคลึงกันกับแนวคิดเสรีนิยม ในขณะเดียวกัน การแบ่งปันทรัพยากรตามความสามารถก็เป็นจุดอ่อนของแนวคิดสังคมนิยม เพราะสังคมนิยมไม่ได้แบ่งปันทรัพยากรตามความสามารถ แต่แบ่งปันตามความจำเป็น ซึ่งพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าไม่ควรใช้ความจำเป็นเป็นเกณฑ์หลักในการแบ่งปันทรัพยากร เพราะไม่ยุติธรรมสำหรับบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าในการประกอบอาชีพ

นอกจากแนวคิดด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทจะให้ความสำคัญกับการให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพตามความสามารถแล้ว พุทธปรัชญาเถรวาทก็ให้ความสำคัญแก่การที่รัฐควรจะรับประกันการที่พลเมืองจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเมื่อประสบกับความยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วย ซึ่งเป็นส่วนที่คล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยมที่ต้องการรับประกันการที่พลเมืองทุกคนจะมีความเสมอภาคกันทางโอกาสและผลประโยชน์ ซึ่งประเด็นนี้ถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมที่ถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรช่วยเหลือคนยากจนนั้นเป็นเรื่องการกุศลหรือเสรีภาพส่วนบุคคลเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะเข้าไปช่วยเหลือโดยการจัดสรรเงินงบประมาณจากภาษีที่เก็บจากคนรวยและคนชั้นกลางไปช่วยเหลือคนยากจน ถ้ารัฐทำเช่นนั้น ก็จะเป็นการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมสำหรับคนรวยและคนชั้นกลาง รัฐมีหน้าที่ปฏิบัติต่อพลเมืองอย่างเสมอภาคกัน ถ้ารัฐอยากจะช่วยเหลือก็ทำได้โดยการออกประกาศเชิญชวนให้คนมาบริจาคช่วยเหลือ แต่รัฐจะเก็บภาษีจากคนรวยและคนชั้นกลางเพื่อไปช่วยเหลือคนยากจนไม่ได้ (สมภาร พรหมทา, 2539) เงินภาษีที่เก็บมานั้นรัฐต้องนำไปใช้ในเรื่องสาธารณะทั่วไป เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน หรือสาธารณูปโภค เป็นต้น ที่ทุกคนมีสิทธิจะใช้บริการได้

พุทธปรัชญาเถรวาทไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมที่ให้บทบาทของรัฐเป็นเหมือนกรรมการผู้ตัดสินในสนามฟุตบอลเท่านั้น สำหรับพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นถ้ามีผู้เล่นคือนักฟุตบอลคนใดในสนามฟุตบอลได้รับบาดเจ็บ กรรมการผู้ตัดสินต้องเข้าไปช่วยเหลือ ไม่ใช่ปล่อยให้ผู้เล่นช่วยเหลือกันเองตามความสมัครใจ พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าการช่วยเหลือคนยากจนไร้ทรัพยากรนั้นเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ ดังพระพุทเจ้าตรัสไว้ในกฎทันทสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 336-338 หน้าที่ 131-132, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทั้งนี้ เพื่อให้คนยากจนได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เพียงพอแก่การประกอบอาชีพเลี้ยงตนในอนาคต

ในเรื่องการที่รัฐจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรไปช่วยเหลือคนยากจนนี้ แนวคิดเสรีนิยมดั้งเดิมหรือเสรีนิยมฝ่ายขวาอาจตั้งคำถามว่าทำไมคนรวยและคนชั้นกลางต้องเสียภาษีให้แก่รัฐเพื่อให้รัฐนำเงินภาษีบางส่วนไปช่วยเหลือคนยากจนด้วยเล่า การที่รัฐนำเงินภาษีบางส่วนไปช่วยเหลือคนยากจนนั้น

เป็นการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมกับคนรวยและคนชั้นกลาง เพราะคนรวยและคนชั้นกลางเป็นคนเสียภาษีให้แก่รัฐแต่ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการที่รัฐนำเอาเงินภาษีบางส่วนไปช่วยเหลือคนยากจน ในประเด็นนี้ พุทธปรัชญาเถรวาทโต้แย้งว่าการปฏิบัติของรัฐเช่นนั้นไม่ถือเป็นการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรมแก่คนรวยและคนชั้นกลาง แต่ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ยุติธรรมแล้วที่รัฐจะจัดสรรแบ่งปันงบประมาณจากเงินภาษีบางส่วนไปช่วยเหลือคนยากจนให้ได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เหตุผลสนับสนุนก็คือ

1. มนุษย์ทุกคนมารวมกันเป็นสังคมการเมืองหรือรัฐที่มีรัฐบาลและกฎหมายคอยปกป้องคุ้มครองก็เพื่อจุดมุ่งหมายคือต้องการชีวิตที่มีความปลอดภัยโดยไม่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และต้องการมีชีวิตที่มีความสุข ดังนั้น รัฐบาลจึงมีหน้าที่โดยตรงในการที่จะจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรของรัฐไปช่วยเหลือคนยากจนให้มีชีวิตอย่างมีความสุขตามจุดมุ่งหมายของพลเมืองในการมารวมกันเป็นสังคมการเมืองหรือรัฐ (อภิชัย พันธเสน, 2558)

2. พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าชีวิตของพลเมืองทุกคนเป็นสิ่งไม่เที่ยงตามกฎไตรลักษณ์ หมายความว่าคนรวยในวันนี้อาจล้มเหลวกลายเป็นคนยากจนในวันข้างหน้าได้ หรือคนยากจนในวันนี้อาจสู้ชีวิตจนประสบความสำเร็จเป็นคนรวยได้ เพราะชีวิตมีความไม่เที่ยงหรือความไม่แน่นอน ดังนั้น พุทธปรัชญาเถรวาทจึงเสนอว่ารัฐควรจะมีหลักประกันความปลอดภัยทางสังคมบางอย่างที่จะมารับมือกับความไม่เที่ยงของชีวิต นั่นคือพุทธปรัชญาเถรวาทเสนอให้มีระบบประกันความปลอดภัยที่มีกองทุนเพื่อการช่วยเหลือคนยากจน คนประสบทุกข์ และคนพึ่งพาตนเองไม่ได้ ใครก็ตามที่เข้าเงื่อนไขก็จะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ (Somporn Promta, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับหลักโกศวิภาค ๔

3. พุทธปรัชญาเถรวาทมองว่าพลเมืองทุกคนมีความเชื่อมโยงถึงกันตามกฎอิทัปปิจจยตา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) หมายความว่ามนุษย์แต่ละคนไม่ได้มีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวเพียงลำพังในสังคม แต่มีชีวิตอยู่โดยการอิงอาศัยคนอื่นและสิ่งแวดล้อม มองในแง่ที่คนรวยจะร่ำรวยขึ้นมาไม่ได้ถ้าไม่อาศัยคนอื่นและสิ่งแวดล้อม ในการที่จะร่ำรวยขึ้นมาได้นั้นก็ต้องอิงอาศัยเหตุปัจจัยหลายอย่าง นอกจากนี้ การที่คนรวยเป็นคนรวยขึ้นมาได้นั้นก็เพราะมีคนอื่นที่มีความสามารถน้อยกว่าตนในการแสวงหาทรัพยากร ถ้าทุกคนมีความสามารถในการแสวงหาทรัพยากรเก่งเท่ากัน ก็จะไม่มีการที่คนยากจน (Somporn Promta, 2018) ดังนั้น คนรวยและคนชั้นกลางที่ได้รับประโยชน์จากการอาศัยสังคมและการใช้สอยทรัพยากรภายในรัฐเพื่อการผลิตสินค้าและบริการมากกว่าคนอื่น จึงควรเสียภาษีบำรุงรัฐในอัตราที่มากกว่าคนอื่น เพื่อให้รัฐนำเงินภาษีนั้นไปตอบแทนช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ รวมถึงช่วยเหลือกลุ่มคนเปราะบาง เช่น คนยากจน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของเสรีนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพ นั่นคือแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล (Jeppe Von Platz, 2020) ดังนั้น แนวคิดเสรีนิยมจึงถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมก็คือการแบ่งปันทรัพยากรตามสิทธิ เสรีภาพ และความสามารถของพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานบทความวิจัยของพระมหาหมัชวินทร์ ปุริสุตโตโม เรื่อง “แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ” ที่พบว่าในการแบ่งปันทรัพยากรนั้นแนวคิดเสรีนิยมถือว่าการ

แบ่งปันทรัพยากรที่ดีและทำให้เกิดความเท่าเทียมกันต้องใช้เกณฑ์เรื่องสิทธิและความสามารถ มิฉะนั้นแล้วจะถือว่าเป็นการละเมิดผู้ที่มีสิทธิและความสามารถต่อทรัพยากรนั้น (พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, 2566) ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อค้นพบดังกล่าว และในการที่รัฐจะจัดสวัสดิการบางอย่างให้แก่พลเมืองนั้น รัฐก็จะจัดสวัสดิการตามสิทธิของพลเมืองที่เขาควรจะได้รับ ผู้วิจัยพิจารณาแนวคิดของเสรีนิยมดังกล่าวแล้ว เห็นว่าแนวคิดความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของเสรีนิยมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่ชีวิตมนุษย์ในเชิงปัจเจกภาวะมากเกินไป คือให้ความสำคัญแก่การปกป้องสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลมากเกินไปจนทำให้ขาดการให้ความสำคัญแก่ชีวิตมนุษย์ในเชิงสังคมภาวะ คือการที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้นจะต้องมีหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคมด้วย

ส่วนแนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของสังคมนิยมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเรื่องความเสมอภาค นั่นคือแนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเสมอภาค เป้าหมายของการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมก็เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันทางโอกาสและผลประโยชน์แก่พลเมือง และเพื่อจะทำให้พลเมืองมีความเสมอภาคกันอย่างแท้จริงนั้น รัฐจะต้องเป็นผู้ควบคุมการแบ่งปันทรัพยากรภายในรัฐ โดยการยกเลิกกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่เป็นปัจจัยการผลิต และทำให้ปัจจัยการผลิตทั้งหมดเป็นของชาติหรือของรัฐที่ทุกคนมีกรรมสิทธิ์รวม พลเมืองทำการผลิตร่วมกันกับรัฐตามความสามารถของตน และจะได้รับการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรให้ใช้สอยตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล ดังนั้น แนวคิดสังคมนิยมจึงถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรตามหลักความจำเป็น จัดเป็นการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของสมภาร พรหมทา ในงานเขียนเรื่อง “ปรัชญาสังคมและการเมือง” ที่เสนอว่าแนวคิดสังคมนิยมใช้หลักความจำเป็นเป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากร (สมภาร พรหมทา, 2539) ผู้วิจัยพิจารณาแนวคิดของสังคมนิยมดังกล่าวแล้ว เห็นว่าเป้าหมายของการแบ่งปันทรัพยากรที่ให้ความสำคัญแก่ความเสมอกันนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่วิธีการในการบรรลุมเป้าหมายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และการเป็นเจ้าของทรัพยากรของผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยก็ไม่เห็นด้วยกับการใช้หลักความจำเป็นเพื่อเป็นเกณฑ์หลักในการแบ่งปันทรัพยากรแก่พลเมือง เพราะไม่ยุติธรรมสำหรับคนที่มีความสามารถมากในการประกอบอาชีพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทประกอบด้วยหลักความยุติธรรม 3 ประการ คือ 1) หลักเสรีภาพ ที่ถือว่าพลเมืองมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพได้อย่างอิสระราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอดัม สมิธ นักคิดสายเสรีนิยม ในงานเขียนเรื่อง “The Wealth of Nations” ที่ถือว่ารัฐควรปล่อยให้พลเมืองประกอบอาชีพตามความสามารถราบเท่าที่เขาไม่ได้ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น (อดัม สมิธ, 2560) 2) หลักความสามารถ ที่ถือว่าปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถมากกว่าในการประกอบอาชีพ ก็ควรได้รับทรัพยากรตอบแทนมากกว่าคนที่มีความสามารถน้อยกว่า ดังนั้น พุทธปรัชญาเถรวาทจึงใช้หลักความสามารถเป็นเกณฑ์หลักในการแบ่งปันทรัพยากร ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งกรรมที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” (ปริชา ช่างขวัญ, 2540) กฎแห่งกรรมนี้ถือเป็นหลักความยุติธรรมสากล ส่วนหลักความสามารถจัดเป็นหลักเฉพาะที่ใช้ในสังคมการเมือง หลัก

เฉพาะนี้จะต้องสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมสากลนั้น และ 3) หลักประกันความปลอดภัย ที่ถือว่ากรณีเมื่อพลเมืองประกอบอาชีพตามความสามารถแล้วแต่มีความสามารถในการประกอบอาชีพน้อยกว่าคนอื่นด้วยเหตุผลบางประการ ทำให้กลายเป็นคนยากจนขัดสน ในกรณีนี้ รัฐควรมีหลักประกันความปลอดภัยให้แก่พลเมืองในการที่จะได้รับการช่วยเหลือด้านสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยให้เขาสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทให้ความสำคัญแก่การที่รัฐจะต้องให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพตามความสามารถของเขาโดยวิธีการที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดเสรีนิยม และเป็นจุดอ่อนของแนวคิดสังคมนิยม ในขณะเดียวกัน พุทธปรัชญาเถรวาทก็ให้ความสำคัญแก่การที่รัฐจะต้องรับประกันการที่พลเมืองจะได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและเงินช่วยเหลือเมื่อประสบกับความยากจนให้สามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนที่คล้ายคลึงกับแนวคิดสังคมนิยม และเป็นจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยม ดังนั้น แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทจึงเป็นแนวคิดที่ควรจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าและควรใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากรภายในรัฐมากกว่าแนวคิดของเสรีนิยมและสังคมนิยม เพราะเป็นแนวคิดที่ประกอบด้วยจุดแข็งของแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยม และสามารถปิดช่องว่างหรือจุดอ่อนของแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยมได้ ซึ่งเป็นแนวคิดการแบ่งปันทรัพยากรที่มุ่งไปสู่เป้าหมายคือการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) สอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ในงานเขียนเรื่อง “การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)” ที่ถือว่าการแบ่งปันทรัพยากรตามแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการแบ่งปันทรัพยากรที่เป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการแบ่งปันทรัพยากรตามหลักความเป็นธรรมที่ให้ความสำคัญแก่การไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพ 1 หลักความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาท

แนวคิดว่าด้วยความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทได้ให้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความยุติธรรมทางการแบ่งปันทรัพยากรที่แตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยมและสังคมนิยม กล่าวคือ แนวคิดเสรีนิยมใช้หลักเสรีภาพและหลักความสามารถของพลเมืองเป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากร ซึ่งมีจุดอ่อนในเรื่องของบทบาทของรัฐในการช่วยเหลือคนยากจน ในขณะที่แนวคิดสังคมนิยมใช้หลักความจำเป็นเป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากร ซึ่งมีจุดอ่อนในเรื่องของการจำกัดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ส่วนแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทใช้หลักเสรีภาพ หลักความสามารถ และหลักประกันความปลอดภัย เป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากร ซึ่งเป็นการเสนอแนวคิดใหม่ที่ประกอบด้วยจุดแข็งของแนวคิดทั้งสอง และในขณะเดียวกันก็สามารถแก้ไขจุดอ่อนของแนวคิดทั้งสองสำนักได้

สรุป

ในเรื่องของการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรมนั้น แนวคิดเสรีนิยมใช้หลักเสรีภาพและหลักความสามารถเป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม แต่ก็มีจุดอ่อนตรงที่ถือว่าการช่วยเหลือคนยากคนไม่ใช่น้ำที่โดยตรงของรัฐ ส่วนแนวคิดสังคมนิยมใช้หลักความจำเป็นของพลเมืองเป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม แต่ก็มีจุดอ่อนตรงที่ไม่ให้เสรีภาพแก่พลเมืองในการประกอบอาชีพตามความสามารถและได้รับผลประโยชน์ตอบแทนตามความสามารถของเขา ในขณะที่แนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทใช้หลักเสรีภาพ หลักความสามารถ และหลักประกันความปลอดภัย เป็นเกณฑ์ในการแบ่งปันทรัพยากร ที่ให้ความเป็นธรรมแก่คนทุกกลุ่ม จึงเป็นแนวคิดที่ควรจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่าแนวคิดเสรีนิยมและแนวคิดสังคมนิยมในเรื่องการแบ่งปันทรัพยากรที่ยุติธรรม เพราะแนวคิดของพุทธปรัชญาเถรวาทมีจุดแข็งของแนวคิดทั้งสอง และสามารถแก้ไขจุดอ่อนของแนวคิดทั้งสองสำนักได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 รัฐควรออกกฎหมายรับประกันการที่พลเมืองจะมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในด้านสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและเงินช่วยเหลือเมื่อประสบกับความยากจนหรือความยากลำบากในการใช้ชีวิต โดยรัฐควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการช่วยเหลือพลเมืองที่ยากจนและพึ่งพาตัวเองไม่ได้ นั่นคือ รัฐควรให้สิทธิในการรักษาพยาบาลฟรีแก่คนยากจน ให้สิทธิในการศึกษาเล่าเรียนฟรีแก่เด็กและเยาวชนที่พ่อแม่ยากจนให้เพียงพอแก่การที่เขาจะสามารถไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนได้ และให้สิทธิแก่คนยากจนในการได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อรับประกันการที่จะไม่มีพลเมืองยากจนภายในรัฐ

1.2 รัฐควรมีกฎหมายจำกัดปริมาณการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากรที่ดินเพื่อป้องกันไม่ให้พลเมืองคนใดคนหนึ่งครอบครองที่ดินมากเกินไปโดยไม่มีเหตุผลความจำเป็น และเพื่อให้มีที่ดินเหลือเพียงพอให้พลเมืองคนอื่นมีสิทธิหรือโอกาสครอบครองที่ดินสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและใช้ประกอบอาชีพได้

1.3 พรรคการเมืองหรือหน่วยงานของรัฐควรนำแนวคิดที่ว่าด้วยความยุติธรรมทางด้านการแบ่งปันทรัพยากรของพุทธปรัชญาเถรวาทไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำนโยบายสาธารณะหรือโครงการช่วยเหลือพลเมืองที่ยากจนให้ได้รับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานและเงินช่วยเหลือเมื่อถึงคราวจำเป็น ทั้งนี้ เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพื้นฐานของพลเมืองโดยไม่แตกต่างกันมากนัก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

หากจะมีการวิจัยครั้งต่อไป หัวข้อวิจัยเหล่านี้ควรจะนำไปเป็นโจทย์วิจัย คือ

2.1 ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

2.2 ศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมิชฌาวณิชชากับการแบ่งปันทรัพยากรที่ชอบธรรมในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

คาร์ล มาร์กซ, เฟรเดอริก เองเงิลส์. (2510). *แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไพลามทุ่ง.

ชิมอน เพาท์ และคณะ. (2558). *เศรษฐศาสตร์กับสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท.

บัตเลอร์, เอมอนน์. (2558) *อดัม สมิธ: ชีวิตและความคิด*. แปลโดย พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิง เฮาส์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2564). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. พิมพ์ครั้งที่ 56. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

สมภาร พรหมทา. (2539). *ปรัชญาสังคมและการเมือง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภาร พรหมทา. (2547). *กิน : มุมมองของพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภาร พรหมทา. (2560). *นิติปรัชญา ความเรียงว่าด้วยกฎหมาย ศีลธรรม และความยุติธรรม*. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์วารสารปัญญา.

สมฤดี วิศทเวทย์. (2526). *ปรัชญาของจอห์น ล็อค*. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อดัม สมิธ. (2560). *The Wealth of Nations ความมั่งคั่งของประชาชาติ เล่มที่ 1 – 3*. แปลโดย กฤตณัฐ ธรรมาภิบาลจิต. กรุงเทพมหานคร: แอคทีฟ พรินท์.

- อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์ : วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์* สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2540). *วรรณคดีทางการเมืองของพุทธปรัชญา*. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: บริษัท สามัคคีสาส์น จำกัด.
- พระมหามหาวินทร์ ปุริสสุตโตโม. (2566). แนวคิดเรื่องความเท่าเทียมในการแบ่งปันทรัพยากรในปรัชญาสังคมนิยมคาร์ล มาร์กซ์. *วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์*. 6 (2), 28.
- Jeppe Von Platz. (2020) *Theories of Distributive Justice: Who Gets What and Why*. New York: Routledge.
- Karl Marx. (1976). *Capital. Volume One*. Translated by Ben Fowkes. London: New Left Review.
- Marx, Karl. (1970). *Critique of the Gotha Programme*. In *Selected work*, Vol. 1. London: Oxford, 1970.
- Michael Freeden. *เสรีนิยม: ความรู้ฉบับพกพา = Liberalism: A Very Short Introduction*. (2563). แปลโดย เกษียร เตชะพีระ. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คสเคป.
- Smith, Adam. (2003). *THE WEALTH OF NATIONS*. Edited by Bantam Classic. New York: Bantam Dell.
- Somporn Promta. (2017). *Wisdom and Politics: A Political Theory Based on the Integrated Thoughts of Karl Marx, Charles Darwin, and the Buddha*. Bangkok: Wisdom Magazine Publishing House.
- Somporn Promta. (2018). *Proper Balancing: My Political Philosophy*. Bangkok: Wisdom Magazine Publishing House.
- Somporn Promta. (2020). *Lectures in Social and Political Philosophy*. Bangkok: Wisdom Magazine Publishing House.